

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



به نام خدا منشور اخلاق پژوهش

بایاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداوند است و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری و دانشجویان و اعضای هیات علمی و واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم.

اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تحفظ می کنیم:

۱- اصل برانگیختگی: التزام به برانگیختگی از حرکت و رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضوع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می پالایند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشیاء نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشورهای دیگر و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد (M . A)

گرایش: تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

عنوان:

بررسی فرصتها و چالش های فضای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان

دوره متوسطه شهر تهران

استاد راهنما :

دکتر مهشید ایزدی

استاد مشاور :

دکتر فهیمه انصاریان

پژوهشگر :

هاجر ناصحی

بهار ۱۳۹۵

تقدیم به

خدایی که آفرید

جهان را، انسان را، عقل را، علم را، معرفت را، عشق را

و به کسانی که عشقشان را در وجودم دمید.

سپاس بیکران پروردگار یکتا را که هستی ام بخشد و به طریق علم و دانش را، بنمونم شد و به بهمنشینی رهروان

علم و دانش مفتخرم نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیم ساخت.

تقدیر و تشکر

پاس خدای را که سخوران، در ستودن او بماند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزارش کردن نتوانند. و سلام و دور دربر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان و مدار وجودشان است.

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، بازبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم.

اما از آنجایی که تحلیل از معلم، پاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تائین می کند و سلامت امانت های را که به دستش سپرده اند، تضمین ینماید؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یسکر المنعم من المخلوقین لم یسکر الله عزوجل"

از پدر و مادر عزیزم، این دو معلم بزرگوارم، که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت هایم گذشته اند و در تمام عرصه های زندگی یار و یاور بی چشم داشت برای من بوده اند؛

از استاد با کمالات و شایسته؛ سرکار خانم دکتر مشهدی ایزدی. که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از پیچ کلمی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛

از استاد صبور و باتقوا، سرکار خانم دکتر نهمیه انصاریان، که زحمت مشاوره این رساله را در حالی منتقل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید؛

و از استاد فرزانه و دلسوز؛ جناب آقای دکتر... که زحمت داوری این رساله را منتقل شدند؛

کمال تشکر و قدردانی را دارم.

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را پاس گوید.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب هاجر ناصحی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۲۰۰۴۱۱۳۵ در رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش که در تاریخ ۹۵/۳/۴ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی فرصتها و چالش های فضای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران

با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم،

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: هاجر ناصحی

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ : ۹۵/۳/۴

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم **هاجر ناصحی** از پایان نامه خود دفاع نموده وبا نمره ۱۸ بحروف
هجده تمام و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی، تهران مرکزی	کد واحد، ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۶۱۹۹۳۲۰۱۵
عنوان پایان نامه: بررسی فرصت ها و چالش های فضای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران		
نام و نام خانوادگی دانشجو: هاجر ناصحی	تاریخ شروع پایان نامه: نیمسال دوم ۹۳-۹۴	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۵/۳/۴
شماره دانشجویی: ۹۲۰۰۴۱۱۳۵		
رشته تحصیلی: تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش		
استاد / استادان راهنما: سرکار خانم دکتر مهشید ایزدی		
استاد/استادان مشاور: سرکار خانم دکتر فهیمه انصاریان		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده)، هدف اصلی از پژوهش حاضر بررسی فرصت ها و چالش های دنیای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران بود. روش انجام این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش، روش پیمایشی می باشد. در پژوهش حاضر جامعه عبارت است از تمامی دانش آموزان دوره متوسطه اول شهر تهران. این تعداد بالغ است بر ۳۴۳۱۸۲ نفر. نمونه های پژوهش حاضر نیز عبارت است از ۳۷۴ دانش آموز دختر و پسر دوره متوسطه اول شهر تهران که با بهره گیری از فرمول کوکران به دست آمده است. روش نمونه گیری در پژوهش حاضر به صورت نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای بوده است. در این بررسی برای توصیف و تجزیه و تحلیل داده ها از بسته نرم افزاری آماری SPSS و از تحلیل عاملی اکتشافی، آزمون t تک نمونه ای و خی دو استفاده شده است. بر اساس یافته های به دست آمده فرصت های فضای مجازی عبارت از افزایش رفتارهای دینی، آگاهی از فرامین دینی، رفتارهای انتخابی منطبق با دین، و چالش های فضای مجازی عبارت است از ترویج باورهای مغایر با دین، ترویج رفتارهای غیر دینی، رفتارهای انتخابی. واژگان کلیدی: فرصت ها؛ چالش ها؛ دنیای مجازی؛ تربیت دینی		

☐ مناسب است

تاریخ و امضاء،

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

☐ مناسب نیست

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات پژوهش	
۱-۱- مقدمه.....	۲
۲-۱- بیان مساله.....	۴
۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش.....	۶
۴-۱- اهداف پژوهش.....	۷
۱-۴-۱- هدف کلی.....	۷
۲-۴-۱- اهداف جزئی.....	۷
۵-۱- سوالات پژوهش.....	۸
۶-۱- تعاریف متغیرهای پژوهش.....	۸
۱-۶-۱- تعاریف مفهومی.....	۸
۲-۶-۱- تعاریف عملیاتی.....	۱۰
فصل دوم: ادبیات نظری و پیشینه پژوهش	
۱-۲- مقدمه.....	۱۳
۲-۲- بخش اول: تربیت دینی.....	۱۴
۱-۲-۲- تربیت.....	۱۴
۲-۲-۲- تربیت دینی.....	۱۵
۲-۲-۲- ۱- عوامل موثر در تربیت دینی.....	۱۷
۲-۲-۲- ۲- اهمیت تربیت دینی.....	۲۰
۲-۲-۲- ۳- انواع تربیت دینی.....	۲۱
۲-۲-۲- ۴- اصول و روش های تربیتی اسلامی.....	۲۳
۲-۲-۲- ۱-۴- تعریف تربیت اسلامی.....	۲۳
۲-۲-۲- ۵- آنچه خانواده در تربیت دینی فرزندان باید به آن توجه داشته باشند.....	۴۱
۳-۲- بخش دوم: فضای مجازی.....	۴۲
۱-۳-۲- چشم اندازهای نظری در جامعه شناسی مسائل اجتماعی.....	۴۲
۱-۱-۳-۲- نظریه بی سازمانی اجتماعی.....	۴۳
۲-۱-۳-۲- نظریه بی هنجاری یا آنومی.....	۴۵

۴۹	۳-۱-۳-۲- نظریه کنش اجتماعی
۵۱	۳-۱-۴-۲- نظریه کاشت
۵۳	۳-۱-۴-۱-۲- تبیین نظریه کاشت
۵۵	۳-۱-۴-۲- تجدید نظر در نظریه کاشت
۵۵	۳-۲-۲- ویژگیهای روانشناختی دانش آموزان دوره متوسطه
۵۷	۳-۲-۱-۲- مراحل رشد روانشناختی دانش آموزان دوره متوسطه
۵۸	۳-۲-۲- هویت در دانش آموزان دره متوسطه
۷۱	۳-۲-۲- فرصت های فضای مجازی
۷۲	۳-۳-۲- چالش های فضای مجازی
۸۱	۲-۴-۲- بخش سوم پیشینه پژوهشی
۸۱	۲-۴-۱- پژوهش های داخلی
۸۸	۲-۴-۲- پژوهش های خارجی

فصل سوم: روش شناسی پژوهش

۹۵	۳-۱- مقدمه
۹۵	۳-۲- روش پژوهش
۹۶	۳-۳- جامعه، نمونه و روش نمونه گیری
۹۷	۳-۴- ابزار گردآوری داده ها
۹۸	۳-۵- روش گردآوری اطلاعات
۹۸	۳-۶- روش تجزیه و تحلیل داده ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۱۰۲	۴-۲- یافته های توصیفی
۱۰۲	۴-۲-۱- جنسیت
۱۰۳	۴-۲-۲- تربیت دینی
۱۰۳	۴-۲-۳- فرصتهای ایجاد شده در فضای مجازی
۱۰۴	۴-۲-۴- چالشهای ایجاد شده در فضای مجازی
۱۰۵	۴-۳- یافته های استنباطی
۱۰۵	۴-۳-۱- بررسی سوال اول
۱۰۷	۴-۳-۲- بررسی سوال دوم

۳-۳-۴- بررسی سوال سوم..... ۱۰۸

۴-۳-۴- بررسی سوال چهارم..... ۱۱۰

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱-۵- مقدمه..... ۱۱۳

۲-۵- خلاصه پژوهش..... ۱۱۳

۳-۵- بحث و بررسی فرضیه های پژوهش..... ۱۱۳

۴-۵- محدودیت های پژوهش..... ۱۱۹

۱-۴-۵- محدودیت های در اختیار پژوهشگر..... ۱۱۹

۲-۴-۵- محدودیت های خارج از اختیار پژوهشگر..... ۱۲۰

۵-۵- پیشنهاد های کاربردی..... ۱۲۰

۶-۵- پیشنهاد های پژوهشی..... ۱۲۲

منابع..... ۱۲۳

پیوست ها..... ۱۲۸

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲ خلاصه یافته های پژوهش های داخلی.....	۸۵
جدول ۲-۲ خلاصه یافته های پژوهش های خارجی.....	۹۱
جدول ۱-۳ ضریب آلفای کرانباخ پرسشنامه.....	۹۸
جدول ۴ - ۱ توزیع نمونه بر حسب جنسیت.....	۱۰۲
جدول ۲-۴ شاخصهای توصیفی تربیت دینی.....	۱۰۳
جدول ۳-۴ شاخصهای توصیفی فرصتهای فضای مجازی.....	۱۰۳
جدول ۴-۴ شاخصهای توصیفی فرصتهای فضای مجازی.....	۱۰۴
جدول ۴ - ۵ توزیع نمونه بر حسب استفاده از انواع شبکه های مجازی.....	۱۰۵
جدول ۴ - ۶ توزیع نمونه بر حسب میزان استفاده از شبکه های مجازی.....	۱۰۶
جدول ۴ - ۷ آزمون t تک نمونه ای.....	۱۰۷
جدول ۴-۸ شاخصهای کفایت تحلیل عاملی فرصتهای استفاده از فضای مجازی.....	۱۰۸
جدول ۴-۹ عاملها، درصد واریانس خاص و مقادیر ویژه فرصتها (قبل از چرخش).....	۱۰۹
جدول ۴-۱۰ بار عاملی در خصوص عاملهای مرتبط با فرصتها.....	۱۰۹
جدول ۴-۱۱ شاخصهای کفایت تحلیل عاملی چالشهای استفاده از فضای مجازی.....	۱۱۰
جدول ۴-۱۲ عاملها، درصد واریانس خاص و مقادیر ویژه چالشها (قبل از چرخش).....	۱۱۱
جدول ۴-۱۳ بار عاملی در خصوص عاملهای مرتبط با چالشها.....	۱۱۱

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۴ - ۱ توزیع نمونه بر حسب جنسیت.....	۱۰۲

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

دنیای قرن بیست و یکم در واقع دنیای استیلای فناوری نوین اطلاعات و دنیای شتابناکی تاریخ به لحاظ تغییرات و تکثرات شتاب آمیز علمی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی شده است. به عبارتی دیگر امروزه فناوری ارتباطات فراگیر شده و جهان را دگرگون ساخته است. مهمترین تغییراتی که این فناوری در جهان به وجود آورده، به وسیله ی مارشال مک لوهان^۱ در عبارت دهکده جهانی خلاصه شده است که در آن مردم نقاط مختلف در کشورهای سراسر کره زمین به مانند ساکنان یک دهکده امکان برقراری ارتباط با یکدیگر و اطلاع از اخبار و رویدادهای جهانی را دارند. امروزه نقش فناوری های نو در زندگی اجتماعی و در عرصه های مختلف زندگی بشر انکارناپذیر بوده و در برنامه ریزی های توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جایگاه ویژه ای به فناوری اطلاعات و ارتباطات داده می شود (مزرعی جوشری، سحر، ۱۳۸۸). با ظهور فناوری های جدید در زمینه اطلاعات و ارتباطات، بسیاری از مشکلات ارتباطی و اطلاعاتی هموار گشته و راه های رسیدن به جدیدترین اخبار و اطلاعات در کوتاه ترین زمان آسان شده است. فضای مجازی، در کنار کارکردهای مثبت، به همان نسبت نیز می تواند معبر مسائل و مشکلاتی برای استفاده کنندگان این ابزارها باشند. در این میان مهم ترین قشری که از این پدیده تأثیر می پذیرد، قشر دانش آموزان هستند. اعضای این بخش از جامعه، به علت شرایط خاص سنی و روان شناختی که دارند می توانند اصلی ترین قربانیان خطرهای فضای مجازی به حساب بیایند و در معرض آموزه های غیراخلاقی و دینی و بعضاً ضد مذهب و دین قرار بگیرند (پناهی، یعقوب، و همکاران، ۱۳۹۱). در این میان اساساً یکی از نهادهای مسئول در تربیت

^۱. Marshall Mc Lohun

دینی دانش آموزان، نظام آموزشی و به عبارتی مدرسه است. با توجه به اینکه دانش آموزان (از دوره متوسطه اول) تقریباً یک چهارم جمعیت کشور را تشکیل می دهند و نیز با پذیرش این اصل که کیفیت و مطلوبیت برنامه تعلیم و تربیت هر کشور، رمز توسعه و پیشرفت آن کشور می باشد، و تربیت دینی یکی از اصول عمده تربیت در مدارس به شمار می آید لذا ابعاد و حساسیت موضوع بیشتر احساس می شود. اهمیت و توجه به تربیت دینی و مذهبی دانش آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی بر هیچ کس پوشیده نیست، بویژه در مقطع دوره متوسطه اول، آن هم بدان سبب که دانش آموزان هنوز در نهادهای بزرگتر اجتماعی وارد نشده اند و بیشترین تأثیرات خود را از دو نهاد خانه و مدرسه بعلاوه دنیای مجازی می گیرند. لذا این دو نهاد تربیتی فرزندان یعنی خانه و مدرسه همراه با شناخت همه جانبه دنیای مجازی، باید با یکدیگر ارتباط تنگاتنگ داشته باشند تا تربیت دینی نوجوانان را برعهده گیرند. و نباید فراموش کنیم که دنیای مجازی نقش مهم و بی بدیلی در تربیت آنها دارد. امروزه از نظر تحقیقات روان شناسی به نظر میرسد تمام آموزشهای مدرسه اکتسابی است. امام علی (ع) در خصوص تربیت نوجوان می فرماید: باید شتاب کرد و نباید نوجوان را به حال خود گذاشت. اگر در دوران جوانی و نوجوانی مباحث توحید و اثبات وجود خدا را همراه با استدلالات و زیباییهای خاص که در آنها موج می زند، همراه با استفاده موثر از عرصه های دنیای مجازی مطرح کنیم، می توانیم، درهای زیبایی و لطایف تربیت دینی را بر روح و روان مخاطبین بگشاییم. بنابراین در این سده، برای رسیدن به جامعه توحیدی و تربیت دانش آموزان خود، باید چشم باز در کنار تاملی ژرف با استفاده بهینه از دنیای مجازی گام برداشت و مراقب آسیبها و چالشهای پیش روی این دنیای مهم بود همچنین فرصتها را شناخت و از آنها به گونه ای موثر بهره گرفت.

از این رو در فصل حاضر ابتدا به بیان مسئله پژوهش، سپس ضرورت و اهمیت آن، اهداف و فرضیه های پژوهش و در نهایت به تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها پرداخته خواهد شد.

۱-۲- بیان مساله

شاید هیچ اختراع و نوآوری در قرن بیستم، همچون رشد و پیشرفت تکنولوژی، چنین امکانات گسترده ای را برای اثر گذاشتن بر تغییر و دگرگونی اجتماعی به ارمغان نیاورده باشد. زمانی که واژه دهکده جهانی به مطبوعات راه یافت، بسیاری به ویژه در جوامع سنتی و محافظه کار، آن را به سان توطئه ای جدید و راهبردی امپریالیستی پنداشتند. ولی این نظریه بی پایه بنیان نشده بود. به احتمال بسیار زیاد، هیچ اختراع دیگری همانند اینترنت و در پی آن فضای مجازی این چنین پرشتاب از همان آغاز زاده شدن، چنین دگرگونی عظیمی را پدید نیاورده است. هر آفرینشی که به توده ی جمعیت عمومی انسان ها وابسته و همبسته باشد، اثرات روانشناختی و جامعه شناختی گوناگونی اعمال می کند. این نکته ی انکارناپذیر در مورد رسانه های گروهی، صد چندان است. اینترنت و فضای مجازی به عنوان یکی از آخرین و پیشرفته ترین رسانه های گروهی و ابزارهای ارتباطی، به سرعت در زندگی روزانه افراد رواج پیدا کرده و به عنوان منبعی از اطلاعات، بازیابی و داد و ستد، تفریح و سرگرمی مورد استفاده قرار گرفته است (فقیه آرام، و همکاران، ۱۳۹۴). بسیاری از مشکلاتی که امروزه توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور با آن مواجه است کمبود بستر های فرهنگی است. به معنای دیگر، فناوری های نوین ارتباطی هرگز دارای بار خنثی نیستند، بلکه جزئی از فرهنگ به حساب آمده و در یک بستر فرهنگی ایجاد می گردند و به همین خاطر با مفهوم خاص خودشان باعث ایجاد ارزش های نوین در جوامع گشته و موجب پیدایش نگرش ها و باورهای تازه ای در اذهان مردم می گردند. این در حالی است که باورها و ارزش های دینی جامعه از طریق فرآیند آموزش در ذهن مخاطبان نهاده می گردد، آنگاه است که از این تکنولوژی های نوین به منظور تقویت ارزش های دینی جوامع وارد کننده و پذیرای این فناوری ها استفاده می شود و خطر موقعی گریبانگیر این جوامع می شود که جوامع پذیرا از هیچ برنامه ی خاصی برای بهره برداری مناسب از این فناوری ها برخوردار نباشند و مخاطبین با ارزش ها و هنجارهای دینی خویش بیگانه باشند (مزرعی جوشری، سحر، ۱۳۸۸). این در حالی است که هدف کلان فلسفه آموزش و پرورش در ایران بر اساس سند تحول بنیادین تربیت دانش آموزانی موحد و مومن و معتقد به معاد، آشنا و متعهد به

مسئولیتها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت، حقیقت جو و عاقل، عدالت خواه و صلح جو، ظلم ستیز و جهادگر، شجاع و ایثارگر، مهرورز و ولایت مدار، تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی، با اراده و امیدوار، خود باور و دارای عزت نفس، امانتدار و پاکدامن و با حیا، متخلق به اخلاق اسلامی است. در این راستا از دیدگاه سند تحول بنیادین، تربیت دینی دانش آموزان رسالت مهم مربیان به شمار می آید و یکی از راهبردهای کلان آن، بهره مندی هوشمندانه از فن آوری نوین در نظام تعلیم و تربیت رسمی، عمومی، مبتنی بر نظام معیار اسلامی، هدفهای (۱و۲و۳و۷) میباشد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰).

از آنجا که هم اکنون یک انقلاب نوین اخلاقی و اجتماعی در حال رخ دادن است، از این رو بایستی اقدامات لازم نسبت به گسترش فضای مجازی به عنوان یک کارگزار اخلاقی بالقوه در نظر گرفته شود. سیستم های رایانه ای جنبه های مختلف زندگی دانش آموزان را تغییر می دهند: نحوه تفکر، تعامل با دیگران، ارتباط برقرار کردن و استفاده از جسم و ذهن. از این رو برای ساختن جسم، ذهن و محیط جدید به فلسفه و اصول رفتاری جدید نیازمندند. با توجه به توسعه روزافزون جامعه، افزایش جمعیت دانش آموزان مدارس، میزان بهره گیری دانش آموزان از اینترنت و بالا رفتن سطح توقعات اولیا و مربیان، و توسعه علم و فناوری و هماهنگ نبودن اهداف دنیای مجازی به رغم تسهیلاتی که برای زندگی بشر به ارمغان آورده است، ذاتاً آسیب هایی نیز به همراه داشته، که با اهداف جامعه اسلامی مغایرت دارد و درگیری جدایی ناپذیر این دو دنیا، نیاز به شناخت تاثیرات دنیای مجازی و بررسی چالشهای آن در تربیت دینی و یافتن راهکارهای استفاده بهینه از این دستاورد مهم دانش بشری، در راه رسیدن به جامعه توحیدی، را بوجود می آورد. از این رو سوال اصلی در پژوهش حاضر این است که فرصت ها و چالش های دنیای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه اول شهر تهران چیست؟

۱-۳- ضرورت و اهمیت پژوهش

اینترنت از پدیده های نوظهور عصر الکترونیک می باشند که در چند دهه اخیر به عنوان یک وسیله ارتباط جمعی، جایگاه ویژه ای در میان مردم پیدا کرده اند. تکنولوژی مذکور باعث ورود حجم عظیمی از دستگاه های دیجیتالی شده است و زندگی فردی و اجتماعی را تغییر داده است و دگرگونی های بنیادی در ادراک افراد و بالتبع آن در جهان ایجاد کرده است. بدیهی است که فضای مجازی می تواند جایگزین مناسبی برای بسیاری از وسایل و فعالیت ها باشد و همین مهم، گویای ضرورت بررسی مشکلات این پدیده نوظهور است (خیلا، زهرا، ۱۳۸۹). کشور ما از نظر بهره مندی از اینترنت در بین ۱۸۷ کشور جهان رتبه ۸۷ را دارد که بر اساس طبقه بندی اتحادیه جهانی مخابرات جزء کشورهای متوسط به شمار می رود. ۳۵ درصد استفاده کنندگان اینترنت را قشر نوجوانان و جوانان تشکیل می دهند و میانگین صرف شده برای اینترنت ۵۲ دقیقه در هفته است (صادقیان، الهه، ۱۳۸۹). شبکه های دوست یابی در کشور ما به سرعت در میان جوانان ایرانی محبوب شده است و ایرانی ها رتبه سوم را در این شبکه ها کسب کرده اند (ستارزاده، داود، ۱۳۸۶).

نسل کنونی کشور ما در شرایطی قرار دارد که استفاده از رایانه و به خصوص اینترنت در زندگی شان اجتناب ناپذیر است. در میان فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی که ساختار اطلاعاتی جوامع امروز را تغییر داده اند، اینترنت که فضای مجازی را در زندگی واقعی انسان وارد کرده، از ویژگی های خاصی برخوردار است و تأثیرگذاری آن در بخش های مختلف زندگی انسان، روزبه روز در حال افزایش است. شبکه اینترنت به نوعی توانسته همه رسانه های نوین را در خود جای دهد. اینترنت به علت دارا بودن ویژگی های خاصی مانند دسترسی به فضای مجازی سرگرمی و تفریحی، ظرفیت بالای نگهداری اطلاعات، قابلیت استفاده گسترده از بایگانی های عظیم و غنی رسانه های متنی، صوتی و تصویری، تعامل دوسویه، تمرکززدایی، چندرسانه ای بودن، سرعت دسترسی به اطلاعات بدون کنترل، توجه دانش آموزان را بیشتر از رسانه های دیگر به خود جلب نموده است. این ابزار به خودی خود می تواند رقیبی برای مربیان محسوب شده و دانش آموزان را از بسترهای تربیتی مدارس جدا سازد. آنچه در این عصر برای آموزش و پرورش مهم است، آشنایی دانش

آموزان با مبانی تربیت اسلامی و توجه به چالش های تربیتی این ابزار مدرن است. مسلم است که زیربنای این تربیت، شناخت معارف اسلامی و آموزه های دینی و نیز آشنایی با چالش های تربیتی عصر حاضر است. اگر قصد داشته باشیم که بر اساس موازین اسلام، تربیتی صحیح و هدفمند را برای دانش آموزان در پیش بگیریم، نخست باید مانع دسترسی فرزندان به اطلاعات و آموزه هایی شویم که با روش ها و مفاهیم تربیتی اسلام مغایر و در تضاد است. برخی از این اطلاعات، موجب خنثی شدن تلاش های تعلیم و تربیتی مربیان شده، با اهداف گوناگون و بعضاً انحرافی روی اینترنت قرار می گیرد. در فضای وب، دانش آموزان با مسائل جذابی روبه رو می شوند که توجه آنان را به خود جلب می کنند و همین جذابیت است که احتمال الگو قرار گرفتن آن ها از سوی یکدیگر را افزایش می دهد.

از آنجا که ما در جهانی متحول و دستخوش دگرگونیهای چشمگیر و دائمی زندگی می کنیم و در عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات، ناگزیر از تعامل با دستاوردهای تکنولوژی جدید و متاخر بشری می باشیم و در این تعامل فرصتها و چالشهای فراوانی جهت دست یافتن به جامعه توحیدی در پیش روی ماست لذا جهت سرعت بخشیدن در نیل به جامعه توحیدی بر اساس برنامه تحول بنیادین، برنامه ریزی برای شناسایی راهکارهای مهم تربیت دینی از طریق دنیای مجازی و و غلبه بر چالشهای پیش رو و استفاده موثر از آن ضروری و حائز اهمیت می باشد.

۱-۴- اهداف پژوهش

۱-۴-۱- هدف کلی

بررسی فرصتها و چالش های فضای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه اول

۱-۴-۲- اهداف جزئی

۱. بررسی میزان استفاده از فضای مجازی در میان دانش آموزان دوره متوسطه اول

۲. بررسی میزان تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه اول

۳. بررسی فرصتهای فضای مجازی در تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه اول